

บทที่ 3 บรูไน (Brunei)

ความเป็นมาของบรูไน

เนื่องจากประเทศบรูไนเพิ่งได้รับเอกราชได้ประมาณ 11 ปี คือ ได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1984 จากประเทศอังกฤษหลังจากที่ถูกอังกฤษปกครองมานานถึง 53 ปี ดังนั้น เรื่องราวของประเทศนี้หลังจากได้รับเอกราช จึงมีค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นเอกสารที่เกี่ยวกับประเทศนี้ในฐานะร่วมอยู่ในกลุ่มอาเซียน (ASEAN) ค่อนข้างมีน้อย ทางด้านเศรษฐกิจนั้น นักวิชาการหลาย ๆ ท่านมักจะไม่นับบรูไนเข้าในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจของบรูไนนั้นค่อนข้างไปทางกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง (Middle East) นั่นคือฐานะเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามทางด้านภูมิศาสตร์บรูไน ถือเป็นกลุ่มที่น้องกับประเทศอื่น ๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเต็มภาคภูมิ และนับวันประเทศนี้จะมีบทบาทและความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ในที่นี้จะกล่าวถึงสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของบรูไน ตลอดจนสภาพการเมืองและเศรษฐกิจ

ภูมิศาสตร์

บรูไนเป็นประเทศเอกราชเล็ก ๆ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว มีอาณาเขตติดต่อกับทะเลจีนใต้ (South China Sea) และรัฐซาราวัก (Sarawak) ของมาเลเซีย เมืองหลวงเดิมชื่อ บรูไนทาวน์ ต่อมาเปลี่ยนเป็น บันดาร์ เสรี เบกาวัน (Bandar seri Bekawan) ได้รับเอกราชสมบูรณ์จากอังกฤษเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1984 และปกครองโดยสุลต่าน สุลต่านองค์ปัจจุบันคือ สุลต่านฮาซซานาล บอลเกียห์ (บางกอกบลิ๊ก, พ.ศ. 2526, หน้า 304) นับเป็นสมาชิก

ประเทศที่ 6 ของสมาคมอาเซียน มีพื้นที่ ประมาณ 5,765 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะพื้นที่การปกครองแบ่งเป็นสองส่วน คือ ภาคตะวันออก และ ภาคตะวันตก หรือ 4 เขต ตามชื่อแม่น้ำลำค้ำญ โดยมีเขตการปกครองลิมบัง (Lim bang) ของมาเลเซียคั่นกลาง ภาคตะวันออกเป็นเขตการปกครองเต็มบุรง (Temburong District) และเขตตะวันตกเป็นที่ตั้งเขตปกครองเบเลียท (Beliat) ตูทง (Tutong) บรูไนและมัวรา (Brunei+Muara District) ซึ่งการถูกแบ่งแยกโดยภูมิศาสตร์ เช่นนี้มีผลให้ขาดเอกภาพในการปกครองประเทศและขณะเดียวกันมักมีความขัดแย้งกับมาเลเซีย

พื้นที่รอบ ๆ เขตหุบเขาเป็นที่สูง นั่นคือมีภูเขาทางตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นเทือกเขาสูงถึง 6,070 ฟุต ซึ่งปกคลุมไปด้วยป่าไม้เมืองร้อน

อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 24-30 องศาเซลเซียส อากาศค่อนข้างชื้น ฝนชุก (100-200 นิ้ว) ต่อปี

ศาสนาประจำชาติ คือ ศาสนาอิสลาม ประชาชนประมาณร้อยละ 60 ของประเทศ นับถือศาสนาอิสลามประมาณร้อยละ 8 นับถือศาสนาคริสต์ ที่เหลือเป็นศาสนาอื่น

ประชากร ในปี ค.ศ. 1918 มีประมาณ 192,832 คน ประกอบด้วยคนเชื้อชาติมาเลย์ ถึง 65% ชาวจีน 24% อัตราร้อยละ 4% ต่อปี ซึ่งนับว่าสูงมากในปี ค.ศ. 1989 มีประชากรประมาณ 249,000 คน เป็นชาย 128,600 และหญิง 120,400 คนประชากรกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวง เมืองมัวรา บาเลียต

รายได้ประชาชาติต่อหัว ประมาณไว้ในต้นทศวรรษ 1980 คือ ประมาณ 20,000 เหรียญสหรัฐ ถือว่าเป็นประเทศที่ร่ำรวยที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง (นับจากการค้นพบน้ำมันในปี ค.ศ. 1929)

แรงงาน ต้องอาศัยแรงงานจากต่างประเทศค่อนข้างมาก ประมาณ 36% ของแรงงานเป็นผู้อพยพเข้ามาชั่วคราว ส่วนชาวบรูไนเชื้อสายมาเลย์ทำงานในภาครัฐบาลมาก ขณะเดียวกับที่บรรดาชาวจีนมีบทบาทในการทำการค้าขาย กล่าวได้ว่าอาชีพของประชากรบรูไน ในต้นทศวรรษ 1980 มีดังนี้

ตารางที่ 1

จำนวนประชากรในอาชีพต่าง ๆ

อาชีพ	จำนวน (คน)
เกษตร ประมง ป่าไม้	3,435
การทำเหมืองแร่ หิน	3,863
การประดิษฐ์	2,783
ไฟฟ้า แก๊ส น้ำ	1,961
ค้าขาย กักตุนอาคาร โรงแรม	7,363
ก่อสร้าง	12,644
การสื่อสาร คมนาคมขนส่ง	
คลังสินค้า	4,529
การคลัง ประกันภัย	
บริการธุรกิจ	2,010
งานบริการอื่น ๆ	29,540
รวมผู้ปฏิบัติงาน	68,128
ผู้ว่างงาน	2,562

ที่มา : The Europa World Year Book 1992

ทางด้านการศึกษา นั้น เนื่องจากประเทศบรูไนร่ำรวยมากจึงสามารถให้การศึกษากับประชากร โดยไม่คิดมูลค่า ระดับการศึกษา จำนวนโรงเรียน หรือ สถาบัน การศึกษา ตลอดจนจำนวนครูอาจารย์ และนักเรียน แสดงได้ดังนี้

ตารางที่ 2
การศึกษาของบรูไนในปี ค.ศ. 1989

ระดับการศึกษา	จำนวน สถาบัน (แห่ง)	จำนวน อาจารย์ (คน)	จำนวน นักเรียน (คน)
อนุบาล	156	428	8,664
ประถม	146	1,813	40,611
มัธยม	27	1,713	19,761
วิทยาลัยเทคนิค	1	31	278
วิทยาลัยอาชีว ศึกษา	5	295	1,287
มหาวิทยาลัย	2	214	1,145

ที่มา: The Europa World Year Book 1992

ด้านการคมนาคมขนส่ง การคมนาคมมีทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ
ทางหลวงมีความยาว 2,199.1 กิโลเมตร

ท่าเรือที่สำคัญ มีท่าเรือน้ำลึกที่เมืองมัวรา (Muara) ห่างจากเมืองหลวง 27
กิโลเมตร ส่วนท่าเรือที่เมืองบันดาร์สาร์ เบกะวันนั้นใช้สำหรับเดินเรือภายใน
ประเทศ และยังมีท่าเรืออีกหลายแห่งสำหรับเรือบรรทุกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ
เหลว นอกจากนี้มีการเดินเรือระหว่างเมืองต่าง ๆ ด้วย

ส่วนทางอากาศนั้น มีท่าอากาศยานแห่งชาติใกล้กับเมืองหลวง ท่าอากาศยาน
เอกชนของบริษัทน้ำมัน และท่าอากาศยานสำหรับเฮลิคอปเตอร์โดยเฉพาะ

ประวัติศาสตร์

เดิมบรูไนมิใช่รัฐเล็กดังที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ แต่มีอาณาเขตกว้างใหญ่มาก ชาวต่างประเทศที่เดินทางมาถึงประเทศนี้ในปี ค.ศ. 1522 กล่าวถึงบรูไนว่าเป็นรัฐที่มีความมั่งคั่งสูงสุด มีประชากรถึง 25,000 ครอบครัว อยู่ภายใต้การปกครองของมะละกา [American Encyclopidia] และในช่วงนั้นเกาะบอร์เนียวทั้งหมดและเกาะซูลูอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรบรูไน แต่หลังจากนั้นอาณาเขตของบรูไนก็ลดลงเรื่อยๆ จนในที่สุดในศตวรรษที่ 19 ราชอาณาจักรบรูไนเหลือเพียง แคว้นซาราวัก ซาบาห์ และบรูไน ความเสื่อมโทรมของอาณาจักรแห่งนี้เป็นไปโดยไม่หยุดยั้ง (ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ดังจะได้กล่าวต่อไป) จนในที่สุดทั้ง ซาราวัก และซาบาห์ ตกไปเป็นของประเทศอังกฤษ และรัฐบรูไนเองต้องตกอยู่ในอารักขาของอังกฤษเช่นกัน ในปี ค.ศ. 1888 และในศตวรรษที่ 20 บรูไนก็เหลือดินแดนเพียงเท่ากับที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์และอิทธิพลของต่างประเทศต่อบรูไนในอดีต

ชาวต่างประเทศชาติแรกที่เข้ามายังบรูไนคือ พ่อค้าชาวอินเดีย (Encyclopidia หน้า 650) ซึ่งเข้ามาเมื่อประมาณ 1,000 ปีมาแล้ว (ศตวรรษที่ 8) เพื่อแสวงหาอัญมณีมีค่า ตลอดจนเครื่องเทศ อินเดียนำเอาวัฒนธรรมและศาสนา (พุทธและอิสลาม) เข้ามาเผยแพร่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และศาสนาอิสลามมีอิทธิพลอย่างมากในราชอาณาจักรบรูไน (สุลต่านบรูไนเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามเมื่อราวศตวรรษที่ 14-15)

ในช่วงที่บอร์เนียวเหนือตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ในศตวรรษที่ 19-20 นั้น ได้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากในแถบนี้ นั่นคืออังกฤษพยายามเปิดเสรีทางการค้า มีการทำสวนยางขนาดใหญ่และเหมืองแร่ ฯลฯ ดังนั้น จึงต้องการแรงงานจำนวนมาก ซึ่งชาวพื้นเมืองไม่สามารถสนองความต้องการแรงงานของอังกฤษได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมาก คือชาวอินเดีย จึงมีการอพยพเข้ามาเพื่อเป็นแรงงานรับจ้างในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ อย่างมากมาย และมีชาวอินเดียจำนวนมากที่ฝังรกรากอยู่ในดินแดนแถบนี้

นอกจากความสัมพันธ์กับประเทศอินเดียในด้านวัฒนธรรม ศาสนาและแรงงานแล้ว บรูไนยังมีความสัมพันธ์กับประเทศจีนทั้งทางด้านการเมือง-การปกครอง และเศรษฐกิจ ในช่วงราชวงศ์หมิง (ปี ค.ศ. 1370-1430) ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับบรูไนมีความแน่นแฟ้นมาก (Encyclopedia) จากบันทึกของชาวจีนกล่าวว่า บรูไนเป็นเมืองบริวารของจักรวรรดิมาจาพิต (Majapahit) และสมัยราชวงศ์ชิง เกิดมีความขัดแย้งของพลเมืองบางกลุ่มของจีน (เช่น พวกที่อยู่ในเขตลวกวางตุ้ง) กับรัฐบาล ทำให้มีการอพยพของจีนมาอยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น และส่วนหนึ่งเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรบรูไน

ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในบรูไนนั้นยังคงรักษารากษานบประเพณีของตนอย่างเหนียวแน่น แม้ว่าทางการค้าจะยอมติดต่อกับกลุ่มวัฒนธรรมอื่น และเนื่องจากความสามารถทางการค้าขาย จึงปรากฏว่าคนจีนเป็นกลุ่มที่คุมอำนาจทางเศรษฐกิจของบรูไนไว้อย่างมาก ส่วนความสัมพันธ์หรือการเข้ามามีอิทธิพลของประเทศตะวันตกในราชอาณาจักรบรูไนนั้นมีสาเหตุที่สำคัญ คือการปฏิวัติอุตสาหกรรมในซีกโลกตะวันตก ทำให้ความต้องการแหล่งวัตถุดิบราคาถูก และตลาดสำหรับระบายสินค้าสำเร็จรูปที่ตนผลิตได้มากมายในซีกโลกแถบนี้ เป็นแรงกดดันที่สำคัญ นอกจากนั้นอุดมการณ์ทางศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการ นั่นคือ เมื่อคริสต์ศาสนาเจริญขึ้นในซีกโลกแถบตะวันตกแล้ว บรรดาผู้ปกครองและผู้มีอำนาจทางศาสนาต้องการขยายอุดมการณ์นั้นไปยังส่วนต่างๆ ของโลก ปรากฏว่าบรูไนไม่ต้อนรับการเข้ามาของตะวันตกเท่าใดนัก จึงมีผลให้ตะวันตกใช้อำนาจเข้าครอบงำ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทั้งทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจต่อประเทศบรูไนมากที่สุด ในบรรดาประเทศตะวันตกทั้งหลายที่เข้ามาติดต่อกับบรูไน ในปี ค.ศ. 1600 นั้น ชาวบอร์ตุเกส เข้ามาเผยแพร่ศาสนา รวมทั้งการทำการค้าขายด้วย ต่อมาสเปน และดัตช์ได้เข้ามาทำการค้าในบรูไนเช่นกันแต่ในศตวรรษที่ 18 นั้น อังกฤษได้เข้ามาเผยแพร่อิทธิพลทั้งทางการเมืองและการค้าเหนือดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น

อาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ของบรูไนเริ่มเสื่อมโทรมและแตกแยก เมื่อประเทศตะวันตก อันมี บอร์เนโอ สเปนและดัตช์เข้ามาแสวงหาอำนาจ ดินแดนหลายแห่งเริ่มประกาศตัวเป็นเอกราช เช่น แคว้นกาลิมันตัน ดัตช์ที่เข้าครอบครอง อาณาจักรชูลูประกาศตนเองเป็นเอกราช เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าอาณาจักรบรูไนเสื่อมลงเพราะการผูกแย้งผลประโยชน์ทางการค้าโดยพวกพ่อค้ายุโรป สุลต่านสูญเสียอำนาจทางการผูกขาดการค้า ทำให้ความมั่งคั่งลดลง นอกจากนั้นการรบพุ่งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองกับคนพื้นเมืองและรัฐบาลกับศัตรูภายนอกที่เกิดบ่อยครั้งมีผลให้อาณาจักรไร้ความสงบอีกประการหนึ่ง คือ ประชากรที่ถูกพ่อค้าชาวยุโรปตัดหนทางทำการค้าทำให้หันไปเป็นโจรสลัด โดยโจรสลัดบางกลุ่มได้รับความสนับสนุนจากเจ้าผู้ครองนครบางแห่งของบรูไน เข้าปล้นสดมภ์บรรดาพ่อค้าทั้งหลายเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้ตนเอง เป็นสาเหตุให้อังกฤษเข้ามาควบคุมอาณาจักรบรูไนอย่างเต็มที่ในภายหลัง

เจมส์ บรูค เป็นชาวอังกฤษที่เข้าช่วยปราบปรามกบฏพวกมาเลย์และดัยก (Dayak) ในซาราวัก ได้สำเร็จและได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ครองนครซาราวัก (Rajah) แทนผู้ครองนครเดิม บรูคได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษตั้งราชวงศ์ขึ้นมา "Brooke Dynasty" วางรากฐานการปกครองแบบตะวันตกให้แก่ดินแดนซาราวัก ซึ่งการปกครองดังกล่าวมีประสิทธิภาพกว่าการปกครองแบบดั้งเดิม บรูค ขยายอิทธิพลของตนเข้าไปในดินแดนบรูไนโดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบที่ประชาชนไม่ต้องการอยู่ได้ การปกครองของสุลต่าน ในที่สุดซาราวักแยกจากบรูไนโดยเด็ดขาด ในปี ค.ศ. 1850 ประเทศสหรัชมอบริบความเป็นเอกราชของซาราวัก ติดตามด้วยการยอมรับของอังกฤษและสุลต่านผู้ครองบรูไนเอง ต่อมาอังกฤษได้นำเอาแคว้นซาบาห์ออกจาก การปกครองของบรูไนอีก ดังนั้นอาณาเขตของราชอาณาจักรบรูไนจึงเล็กลง นั่นคือ เหลือพื้นที่เพียง 2,265 ตารางไมล์ ระหว่างแคว้นซาราวักและซาบาห์เท่านั้น

ในปี ค.ศ. 1888 บรูไนตกเป็นรัฐในอารักขา (Protected State) ของ อังกฤษ และอำนาจการปกครองแท้จริงตกกับอังกฤษ โดยสุลต่านมีอำนาจทางด้าน ศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (ปี ค.ศ.1941) เป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาอิทธิพลในประเทศบรูไน อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลงประเทศอังกฤษกลับเข้ามาบริหารบรูไนอีก ในปี ค.ศ.1946 ทั้งซาราวัคและซาบะห์ยอมอยู่ใต้อาณัติของอังกฤษในลักษณะอาณานิคม (Crown Colony) แต่บรูไนคงเป็นรัฐในอารักขาตั้งเดิมและมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทการปกครองในปี ค.ศ.1959 โดยอังกฤษมีบทบาททางด้านกิจการระหว่างประเทศและความมั่นคงภายนอกของบรูไน

จากการเข้าครอบงำของประเทศตะวันตก ส่งผลให้บรูไนมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายประการ เช่น

1) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในสังคม นั่นคือจากกลุ่มชนชั้นเดิมที่มีบรรดาเจ้านายขุนนางและผู้มั่งคั่งเป็นกลุ่มหนึ่ง บรรดาชาวนา ชาวไร่อีกกลุ่มหนึ่ง กลายเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจดั้งเดิม กลุ่มชนชั้นกลาง (มั่งคั่ง) ชาวจีน ซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจ กลุ่มกรรมกรและชาวนาชาวไร่ผู้ยากจน

2) เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทวีลักษณ์และเกิดสภาพสังคมเมืองมากขึ้น โดยมีลักษณะเมืองศูนย์กลางการค้า และการบริหาร ซึ่งไม่เพียงพอกับการดูดซับแรงงานอพยพจากชนบท ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นในตัวเมือง เช่น การว่างงาน มาตรฐานการครองชีพต่ำ ฯลฯ

3) เกิดการค้าขายขยายตัว และมีผลให้ผู้คนกลุ่มที่คุมอำนาจทางการค้า (จีน) มีความมั่งคั่งมากขึ้นขณะที่ไร้อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจทั้งที่อยู่ในเมืองฐานะแรงงาน หรือคนในชนบทผู้เป็นเกษตรกรกลับมีความยากไร้ยิ่งขึ้น แสดงถึงความเติบโตทางเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการกระจายรายได้ที่ไม่เสมอภาค นอกจากนี้สภาพในชนบทยังมีความล้าหลังและแร้นแค้น เมื่อเปรียบเทียบกับตัวเมืองการปกครองของบรูไน

ในประเทศบรูไนนั้น สุลต่านเป็นประมุขและเป็นนายกรัฐมนตรีมีอำนาจการปกครองค่อนข้างเด็ดขาด นโยบายหลักของประเทศนั้นเป็นสิทธิขององค์สุลต่าน โดยมีคณะที่ปรึกษา ซึ่งคัดเลือกมาจากผู้ที่สุลต่านไว้วางพระทัยอย่างไรก็ดีในระยะหลังมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี (ปี ค.ศ.1987) และมีแนวโน้มที่การเมืองและการ

ปกครองของบรูไนน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทิศทางบ้าง

พรรคการเมืองในบรูไนถูกควบคุมค่อนข้างที่จะใกล้ชิดจากรัฐบาล เนื่องจากเหตุการณ์ในอดีตที่พรรคการเมืองเคยก่อรัฐประหารในปี ค.ศ.1962 แต่กลับล้มเหลว พรรคการเมืองของบรูไนมี 2 พรรค คือ BNDP (Brunei National Democratic Party) และ NDA (National Democratic Party) พรรค BNDP ซึ่งตั้งเมื่อปี 1985 เป็นพรรคที่มีบทบาทค่อนข้างมากและมักมีการวิพากวิจารณ์รัฐบาลภายใต้การนำของสุลต่านอยู่เนือง ๆ จนในที่สุดพรรคถูกยุบในเดือน มกราคม ค.ศ.1988 และผู้นำพรรคถูกจับในข้อหาบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งของการสลายของพรรค BNDP เข้าใจกันว่าเป็นเพราะการแถลงการณ์ของผู้นำพรรคที่มาเลเซีย ในปี ค.ศ.1987 ส่วนหนึ่งของคำแถลงการณ์เรียกร้อง เช่น

- ขอให้สุลต่านเลิกกฏอัยการศึกซึ่งใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1962
- ขอให้สุลต่านสละตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐตำแหน่งเดียว
- ขอให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งรัฐบาลของตน

จากเหตุการณ์ในการยุบพรรคและจับกุมผู้นำพรรค จากข้อกล่าวหาของรัฐบาลว่า พรรคได้รับเงินสนับสนุนจากต่างชาติ เพื่อทำลายความมั่นคงของประเทศนั้น อาจทำให้การปกครองโดยประชาชนของประเทศบรูไนต้องยืดเวลาออกไปอีก

เศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของบรูไนขึ้นอยู่กับรายได้จากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ เป็นส่วนใหญ่ น้ำมันที่ผลิตได้ประมาณ 120,000 บาเรลต่อวัน และยังคงผลิตจำนวนนี้ได้อีกนาน ความจริงเป็นที่ทราบกันดีว่าบรูไนน้ำมันมาตั้งแต่ ค.ศ.1903 และในปี ค.ศ.1914 มีการขุดเจาะน้ำมันในบาเลียต แต่การค้นพบที่สำคัญ คือ การพบแหล่งน้ำมันขนาดใหญ่ที่ซาเรียมปี ค.ศ.1929 ซึ่งทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจของบรูไนเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง กองทัพญี่ปุ่นสนใจน้ำมันในบรูไนมาก เมื่อญี่ปุ่นบุกบรูไนได้ใน

เดือน ธันวาคม ปี ค.ศ.1941 แล้ว ในสงครามโลกครั้งที่สองนั้นแหล่งน้ำมันกลายเป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะล่อใจญี่ปุ่นอยู่มาก ภายหลังสงครามโลกเสร็จจึงล้มลง อังกฤษพยายามให้บรูไนเข้าไปรวมกับบอร์เนียว ซาราวัก มาลายา และสิงคโปร์ แต่ทว่าประชาชนชาวบรูไนปฏิเสธการจะเข้าไปรวมกับมาลายา คงต้องการรวมเฉพาะบอร์เนียวเหนือและซาราวักเท่านั้นซึ่งอาจเพราะไม่ต้องการให้แหล่งน้ำมันถูกแบ่ง ในปี ค.ศ.1962 ขณะที่มีการพูดคุยเรื่องการรวมตัวกับมาเลย์นั้นประชาชนในบรูไนเองก็มีการต่อต้านคัดค้านการรวมกัน แต่ถูกสลายด้วยกำลังของกองทัพอังกฤษและกองทหารกูรข่า ซึ่งการบดขยี้ประชาชนครั้งนี้ยังผลให้สละตำแหน่งตนจากการเจรจาในปี ค.ศ.1963 บริษัทสำคัญที่ทำการผลิตน้ำมัน คือ Brunei Shell Petroleum Company ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมกับชาวต่างชาติและบรูไน ซึ่งกิจการนี้จะมีลักษณะผูกขาดการซื้อขาย น้ำมันในบรูไน จึงทำให้เกิดรายได้มหาศาลและเพียงพอที่จะให้สวัสดิการทั้งทางด้านการศึกษาและการรักษาพยาบาลให้แก่ประชาชน โดยไม่คิดมูลค่า จนบางครั้งบรูไนถูกเรียกว่า "เชลล์เฟร์ สเตท" (Shellfare State) รัฐสวัสดิการที่อาศัยรายได้จากน้ำมันอย่างบรูไนนั้น ประชากรยังได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้อีกด้วย ในขณะที่ค่าจ้างมีอัตราที่สูงที่สุดในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เนื่องจากเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับน้ำมันและก๊าซธรรมชาติอย่างมาก รัฐบาลตระหนักดีว่า น้ำมันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่หมดลงได้ ดังนั้น จึงพยายามหารายได้จากแหล่งอื่นด้วย เช่น การพยายามขยายการผลิตทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม (ดูตารางที่ 3)

อย่างไรก็ดี ในขณะนี้น้ำมันและก๊าซธรรมชาติยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้และเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่สุด ในปี ค.ศ.1986 บรูไนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นมูลค่าถึง ร้อยละ 99 ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด (ประมาณ 191 พันล้านเหรียญสหรัฐ) โดยส่งไปประเทศญี่ปุ่นถึง 70% (สารานุกรม หน้า 650) โรงกลั่นน้ำมันที่ลูมัท (Lumut) เป็นโรงกลั่นใหญ่ที่สุดในโลก

ตารางที่ 3 แสดงการผลิตของประเทศบรูไน

ารเกษตรกรรม	ปี 1978	ปี 1981	ปี 1989
พืชหลัก	(หน่วย:ตัน)	(ตัน)	(ตัน)
h a	7,000	10,000	1,000
มัน Manioc	3,000	3,000	1,000
ผัก(แตงโม)	-	4,000	9,000
ผลไม้	2,000	6,000	5,000
สัตว์เลี้ยง	(ตัว)	(ตัว)	(ตัว)
วัว	3,000	4,000	1,000
ควาย	13,000	14,000	10,000
หมู	13,000	14,000	23,000
แพะ	1,000	1,000	1,000
ไก่	994 ,000	1,159,000	3,000,000
ผลผลิตจากสัตว์	(ตัน)	(ตัน)	(ตัน)
เนื้อ	3,082	3,120	5,000
ไข่	1,600	1,800	3,000
ป่าไม้	(ลบ.ม.)	(ลบ.ม.)	(ลบ.ม.)
ซุง ไม้อัด	144,000	195,000	206,000
ไม้อื่น ๆ	8,000	8,000	9,000
ไม้เชื้อเพลิง	76,000	79,000	79,000
ประมง	(ตัน)	(ตัน)	(ตัน)
น้ำจืด		83	130

ตารางที่ 3
แสดงการผลิตของประเทศบรูไน (ต่อ)

การเกษตรกรรม	ปี 1978	ปี 1981	ปี 198๕
น้ำเค็ม	2,221.7	2,709	2,177
การทำเหมือง	ii 1977	ปี 1981	ปี 198๕
แร่ น้ำมัน			
น้ำมันปิโตรเลียม	10,540,000	80,003,000	150,000
	บาเรล/วัน	บาเรล/วัน	บาเรล/วัน
ก๊าซธรรมชาติ	10,511	10,897	887
	m.Cuft/วัน	m.Cuft/วัน	m.Cuft/วัน
ก๊าซอื่น	83,511	571,000	718,000
	บาเรล/ปี	บาเรล/ปี	m-1 บาเรล/ปี
อุตสาหกรรม	ปี 1978	ปี 1981	ii 1988
	(ตัน)	(ตัน)	(ตัน)
มอเตอร์	19,000	22,000	132,000
การกลั่นน้ำมัน	52,000	58,000	80,000
เชื้อเพลิง			
การผลิตไฟฟ้า	362	469	1,030
	m.kwh	m.kwh	m.kwh

ที่มา: The Europa World Year Book

หมายเหตุ m.Cuft = ล้านลูกบาศก์ฟุต

m.Cum = ล้านลูกบาศก์ เมตร

m.kwh = Million kwh

จากการที่รายได้มาจากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจำนวนมหาศาลนี้เองที่ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ มักเป็นกิจกรรมสนับสนุนการผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ความพยายามของรัฐบาลในการกระจายประเภทการผลิต (diversify) ออกไปไม่ประสบความสำเร็จนัก ปรากฏว่าด้านการเกษตร การประมง และอุตสาหกรรมดั้งเดิม กิจกรรมยางพาราซึ่งเคยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อย่างมากแก่บรูไน ก็พลอยถูกละเลยด้วย ส่วนทางด้าน การประมงนั้นรัฐบาลบรูไนยังมีความหวังว่าจะฟื้นตัวได้อีก

ผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าส่วนใหญ่ คือ อาหาร เครื่องจักร สินค้าอุปโภค-บริโภคอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมปิโตรเลียม

ในขณะที่รายได้จากน้ำมันและก๊าซธรรมชาติมีแนวโน้มที่จะลดลง บรูไนมีรายได้อื่นเข้ามาทดแทน นั่นคือผลตอบแทนจากการเอาเงินไปลงทุนในต่างประเทศ ปรากฏว่ารายได้ของรัฐบาลแต่ละปีจะมากกว่ารายจ่ายถึง 2 เท่าตัว และมีเงินสำรองอยู่มากมาย ก่อนที่จะได้รับเอกราชไม่นานรัฐบาลบรูไนถอนเงินที่ฝากกับอังกฤษออกมา และฝากกับที่อื่น ๆ เช่น ธนาคารของญี่ปุ่นหลายแห่ง

จะเห็นได้ว่าการพึ่งพาการผลิตน้อยชนิดนั้นไม่น่าจะเป็นผลดีแก่ประเทศในระยะยาว เนื่องจากมีผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ หากปริมาณน้ำมันลดลง หรือราคาน้ำมันลดลงหรือมีพลังงานรูปอื่นมาทดแทนน้ำมัน จากการตระหนักของรัฐบาลบรูไนในเรื่องความเสี่ยงต่อการพึ่งพาแต่น้ำมัน รัฐบาลหันมาเร่งรัดการผลิตด้านเกษตรกรรมภายในประเทศ โดยเฉพาะทางด้านอาหาร (ขณะเดียวกันได้พยายามลดการนำเข้า) การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมได้รับความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ โดยอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุนคือ อุตสาหกรรมสิ่งทอการผลิตอาหาร เซรามิค เพอร์นิเจอร์ โดยรัฐบาลตั้งหน่วยงานที่จะให้ความสะดวกแก่ผู้ประสงค์จะลงทุนในกิจการเหล่านี้ ทั้งเอกชนต่างชาติและเอกชนพื้นเมือง โดยหน่วยงานนี้จะช่วยให้การลงทุนเป็นไปโดยรวดเร็วไม่ต้องผ่านระบบงานที่ล่าช้าของราชการ อย่างไรก็ตามบรูไนประสบอุปสรรคในการส่งเสริมกิจการเหล่านี้ เนื่องจากการขาดแคลนแรงงานฝีมือ จึงต้องนำแรงงานต่างชาติเข้ามา นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของ

ราชการได้รับสวัสดิการและเงินเดือนสูงจึงเป็นแรงจูงใจให้ชาวบรูไนเข้าทำราชการมากกว่าการที่จะดำเนินงานในฐานะเอกชนหรือทำงานเอกชน ขณะเดียวกันบรูไนพยายามมีบทบาททางเศรษฐกิจในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการกระจายเงินลงทุนแก่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคแถบนี้ เช่นประเทศไทย ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น

หากพิจารณาแนวโน้มเศรษฐกิจของบรูไน จะเห็นว่าเมื่อใดที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีราคาสูง เศรษฐกิจของประเทศจะดีมาก นั่นคือ รายได้จากการส่งออกจะมาก มีผลให้ดุลการค้าเกินดุลมาก เช่น ช่วงที่มีวิกฤตการณ์น้ำมันนั้น ขณะที่ประเทศที่ต้องพึ่งพาน้ำมันต่างพบกับภาวะการขาดดุลการค้าอย่างหนัก อันมีผลให้เศรษฐกิจชะลอตัวในทางตรงข้ามสำหรับประเทศที่เป็นผู้ผลิตน้ำมันกลับมีรายได้เข้าประเทศอย่างมาก ซึ่งรวมถึงประเทศบรูไนด้วย เช่น ในปี ค.ศ.1980 บรูไนมียอดดุลการค้าเกินดุลถึง 8.6 พันล้านเหรียญบรูไน แต่หลังช่วงวิกฤตการณ์น้ำมันรายได้ของบรูไนก็ชะลอตัวลง (เช่น GDP เทียบปีวิกฤตการณ์น้ำมัน) ขณะเดียวกันการได้เปรียบทางด้านดุลการค้าก็ลดลงด้วย (เช่น การเกินดุลการค้าในปี 1980 เป็น 8.6 พันล้านเหรียญบรูไน แต่ในปี 1984 เป็น 5.5 พันล้านเหรียญบรูไน) ซึ่งรายได้จากการค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศบรูไนอย่างยิ่ง

การค้าระหว่างประเทศ

จะเห็นว่าการค้าระหว่างประเทศเป็นรากฐานสำคัญของประเทศบรูไน ดูได้จากตารางที่ 4

ตารางที่ 4
การค้าต่างประเทศ

ประเภท	ปี 1978	ปี 1981	ปี 1986
สินค้าส่งออก (ล้านเหรียญรูโน)			
น้ำมันปิโตรเลียม	2,618.7	4,777.8	1,619.9
ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	165.2	322.9	146.7
เกษตรกรรมชาติ	1,320.8	3,397.2	2,110.7
รวม	4,104.7	8,591.7	3,990.3
	ปี 1978	ปี 1981	ปี 1986
สินค้านำเข้า (ล้านเหรียญรูโน)			
อาหารและสัตว์	95.7	177.0	209.1
เครื่องคัมและ			
บุหรี	22.6	41.3	84.9
วัตถุดิบ	7.4	14.0	17.4
น้ำมันหล่อลื่นต่าง ๆ	14.4	17.0	14.6
น้ำมันพืช น้ำมันสัตว์	3.9	4.9	5.5
เคมีภัณฑ์	42.5	100.1	101.5
ปัจจัยพื้นฐานการผลิต	192.7	310.8	305.7
เครื่องจักร ยานยนต์	193.3	470.2	550.8
ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ	47.9	97.2	160.0
รวมสินค้านำเข้า	639.2	1,264.7	1,450.0

ที่มา: The Europa World Year Book 1992

โดยสินค้าสำคัญ คือ น้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่ได้กล่าวมาแล้ว ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ บรูไนส่งออกน้ำมันดิบเกือบทั้งสิ้น และญี่ปุ่นเป็นประเทศลูกค้าที่สำคัญ ส่วนสินค้าขาเข้าที่มีสัดส่วนสูงคือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การขนส่ง สินค้าอุตสาหกรรมและอาหารตามลำดับ โดยมีการนำเข้าสินค้าจากสิงคโปร์เป็นสำคัญ ต่อจากนั้นก็จะเป็นสินค้าจากญี่ปุ่นสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) อย่างไรก็ตามโครงสร้างของประเทศคู่ค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น ในช่วงปี ค.ศ. 1960 ซึ่งการส่งออกมีเพียง 88 ล้านเหรียญสหรัฐนั้น ประเทศที่มีการติดต่อกันมากคือ ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์ ฮ่องกง แต่ในช่วงปี 1980 ซึ่งการส่งออกมีมูลค่าถึง 3,756.9 ล้านเหรียญสหรัฐนั้น ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และไทย ส่วนการนำเข้าในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ประเทศคู่ค้าของบรูไน คือ สหราชอาณาจักร สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกาส่วนในปี ค.ศ. 1980 บรูไนนำเข้าสินค้าจากสิงคโปร์ ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร กลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางการค้าก็คือ คนจีน สำหรับความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทยนั้น คือ บรูไนส่งสินค้าอาหารจากไทยแต่ส่วนมากไทยเคยขายสินค้าให้บรูไนโดยผ่านประเทศสิงคโปร์ ซึ่งควรหาทางให้มีการค้ากันโดยตรงระหว่างประเทศไทยกับบรูไนมากขึ้น เท่าที่ผ่านมามีปัญหาทางการค้าของไทยกับบรูไน คือ ค่าขนส่ง นั่นคือเรือที่ขนส่งสินค้าไปยังบรูไนมักจะไม่มีการกลับ ส่วนการขนส่งทางเครื่องบินยังมีต้นทุนที่สูงอยู่มาก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประชากรบรูไนมีรายได้สูง (มีกำลังซื้อสูง) ประเทศไทยน่าจะหาทางเจาะตลาดให้ได้มากยิ่งขึ้น